

25 Μαρτίου 2023

«Ο μυστικός αρχηγός» της Επανάστασης

[Ορθοδοξία και Ορθοπραξία](#) / [Θεολογία και Ζωή](#)

Πατριάρχης

Γρηγόριος ο Ε΄

Ο κρεμασμένος Πατριάρχης, ανήμερα Πάσχα του 1821, είχε πάνω στο στήθος του

τον «γιαφτά», το διάταγμα της καταδίκης του που έγραψε ο Σουλτάνος. Εκεί τον κατονομάζει ως «κύριο υποκινητή» και «μυστικό αρχηγό» της Επανάστασης • και έλεγε τη μεγάλη αλήθεια.

Δεν ήταν τόσο «ηλίθιος» ο Σουλτάνος, όπως τον χαρακτηρίζει ακόμη και ο Κοραής, που κρέμασε έναν «αφοσιωμένο φίλο του». Ο Σουλτάνος είχε καταλάβει πολύ καλά ποιος ήταν ο Πατριάρχης. Τυφλωμένος όμως από την οργή και το μίσος του αποδείχτηκε ανίκανος να εκτιμήσει ποια πνοή ανδρείας και ορμής για τον Αγώνα θα απέπνεε στο Γένος το κρεμασμένο λείψανο, που «εστοίχειωσε θεμέλια ελευθερίας»¹.

Τα νεότερα χρόνια, κυρίως κήρυκες της κυριαρχούσας τον καιρό που έγραφαν μαρξιστικής ιδεολογίας, ζήτησαν να αναθεωρήσουν την Ιστορία, με βασικό στόχο να σπιλώσουν το έργο της Εκκλησίας στον Αγώνα της Παλιγγενεσίας. Χαρακτηρίζουν τον πρωτομάρτυρα της Επανάστασης, Γρηγόριο τον Ε΄, «προδότη», «τουρκόφιλο» και «τουρκόδουλο» για δύο λόγους:

ΛΟΓΟΣ ΠΡΩΤΟΣ

Αφόρισε ή αναθεμάτισε τον Ρήγα Φεραίο (1757-1798) ή τελικά ήταν ο ηθικός αυτουργός της σύλληψης και της εκτέλεσής του.

Ως μόνη απόδειξη παρουσιάζουν μία επιστολή προς τον Μητροπολίτη Σμύρνης Άνθιμο, με ημερομηνία 1/12/1798 και δεύτερη επιστολή ίδια, προς τον Μητροπολίτη Παροναξίας Νεόφυτο. Οι επιστολές είναι καθαρά προσωπικές, τις υπογράφει ο Γρηγόριος και συνιστά στους Μητροπολίτες με αυστηρό τρόπο να συγκεντρώσουν όσα αντίτυπα κειμένου κατονομαζομένου ως Σύνταγμα υπάρχουν στην περιοχή τους, και να τα στείλουν στον ίδιο. Ούτε το όνομα του συγγραφέα (Ρήγα) αναφέρεται, ούτε καμία καταδικαστική έκφραση γι' αυτόν. Ούτε ενημέρωση του κλήρου ούτε του λαού, αλλά μόνο με δική τους ευθύνη να απομακρύνουν τα αντίτυπα από τη Μητρόπολή τους. Αυτή η καθαρά ιδιωτική επιστολή, γι' αυτό και μη δημοσιεύσιμη, ονομάζεται από τους αναθεωρητές «επίσημη εγκύκλιος» και μάλιστα «ποιμαντορική» ή «πατριαρχική και συνοδική», ή «ειδική απανταχούσα», άρα αφοριστική του Ρήγα. Και απορούν πώς δεν βρίσκεται σε κανένα Πατριαρχικό Κώδικα!

Η αλήθεια είναι ότι ο σοφός Ποιμενάρχης πέντε μήνες μετά τον μαρτυρικό θάνατο του εθνομάρτυρα Ρήγα, τον οποίο προσπάθησε να σώσει με μεσολάβηση του Πρέσβη της Αυστρίας von Herbert-Rathkeal, θέλει να σώσει από τη σφαγή τους υπόδουλους Έλληνες, που διατρέχουν θανάσιμο κίνδυνο και μόνο αν έχουν στην κατοχή τους αντίτυπα του έργου του Ρήγα. Μάλιστα δεν παραγγέλλει να τα

καταστρέψουν, αλλά μόνο να τα μαζέψουν και να τα στείλουν στον ίδιο². Αναλαμβάνει ο ίδιος την ευθύνη της διαφύλαξης του ποιμνίου.

Λίγες ημέρες αργότερα ο Πατριάρχης, στις 17 Δεκεμβρίου του 1798, εκδιώκεται «μετ' οργής» από την 1η Πατριαρχία του -που κράτησε μόνο ένα χρόνο και έξι μήνες- ως άνθρωπος «ανίκανος εις διατήρησιν της των λαών υποταγής»³. Άμεση επιβεβαίωση ότι ουδέποτε αφόρισε ή έστω αποδοκίμασε τις ενέργειες του Ρήγα. Τη βέβαιη σφαγή του αποτρέπουν οι πολλοί και ισχυροί φίλοι του και τελικά μόνο εξορίζεται.

ΛΟΓΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ

Ο δεύτερος λόγος για τον οποίο κατηγορείται ο Γρηγόριος ο Ε΄ -και αποτελεί αλήθεια- είναι ότι «αφόρισε» τους Αλέξανδρο Υψηλάντη και Μιχαήλ Σούτσο για την Επανάσταση στη Μολδοβλαχία, αλλά και τη Φιλική Εταιρεία και όλες τις Επαναστάσεις στην Ελλάδα.

«Στις 3 Μαρτίου (1821) ο Μεγάλος Διερμηνέας Κωστάκης Μουρούζης διάβασε στο Οικουμενικό Πατριαρχείο φερμάνι που ανέφερε ότι η Υψηλή Πύλη, μαθαίνοντας την πράξη ορισμένων αφρόνων στη Μολδαβία, τους λυπόταν και ζητούσε από την Μεγάλη Εκκλησία να συμβουλευσει τους πιστούς Χριστιανούς υπηκόους της κραταιάς αυτοκρατορίας να μην αποπλανηθούν και προκαλέσουν την δίκαιη αγανάκτησή της. Σύμφωνα με αυτή τη διαταγή, η Μεγάλη Εκκλησία εξέδωσε συνοδικά και πατριαρχικά έγγραφα, με τα οποία καταριόταν και αφόριζε τον Υψηλάντη και τον Σούτσο. Ακόμη απάλλασσε τους Φιλικούς από τον όρκο τους προς την Εταιρεία, χαρακτηρίζοντάς τον ασεβή και ολέθριο. Τα τρομερά αυτά έγγραφα, για να προκαλέσουν ακόμα μεγαλύτερο φόβο, υπογράφηκαν πάνω στην Αγία Τράπεζα και στάλθηκαν με τους εξάρχους στις επαρχίες»⁴.

«Η ψυχή του Πατριάρχη δεν ήταν ψυχή δούλου ανδρός»¹. Αλλά ο Μιλέτ-μπασής (εθνάρχης), όπως τον ονόμαζαν οι Τούρκοι, η «κεφαλή του γένους, ως βασιλέας της φυλής»¹ ήξερε τι σήμαιναν οι λέξεις «δίκαιη αγανάκτηση της Υψηλής Πύλης». Και γι' αυτό προέβλεπε με την αναγνωρισμένη σοφία του τους ποταμούς αίματος που θα έρρεαν στην Πόλη, από τον Σουλτάνο, ο οποίος εξάλλου δεν δίστασε να κρεμάσει τον Σεϊχουλισλάμη, τον ανώτατο δηλαδή θρησκευτικό αρχηγό όλου του Ισλάμ, άνθρωπο δίκαιο, επειδή καθυστέρουσε να εκδώσει τον «φετβά», δηλαδή την εντολή στους Μουσουλμάνους να εξαφανίσουν κάθε ίχνος Χριστιανών σε όλη την αυτοκρατορία.

Ο Υψηλάντης είχε ήδη αποκηρυχθεί από τον Τσάρο και άφηνε ελεύθερο τον Σουλτάνο να αντιδράσει όπως ήξερε απέναντι των Στασιαστών⁴. Ο Μιχαήλ

Σούτσος ήταν Φαναριώτης. Στην Πόλη ζούσαν Πελοποννήσιοι. Έτσι αποδέχτηκε να κάνει τον «αφορισμό», αλλά πρόλαβε να κάψει, σε δραματική μυστική Συνοδική τελετή, «το μισητό έγγραφο», τα μεσάνυχτα της Μ. Δευτέρας⁵.

Η πολεμική του Πατριάρχη εντάθηκε και από τους Βαυαρούς, τους υποστηρικτές της επιβολής της απόσπασης της Εκκλησίας της Ελλάδος (αυτοκέφαλο 1833) από το Οικουμενικό Πατριαρχείο -το υπόδουλο στους Τούρκους-, ώστε κεφαλή της Εκκλησίας να γίνει ο Βασιλιάς!

Ο Πατριάρχης Γρηγόριος ο Ε΄ κατηγορήθηκε και ως μισέλληνας. Μεγάλη διάψευση της κατηγορίας αποτελούν η επίδραση του μαρτυρίου του σε ολόκληρο τον κόσμο, η τεράστια άνθηση των Φιλελληνικών Κινήματων και η ανυποχώρητη πλέον απόφαση στις καρδιές των Ελλήνων για την απελευθέρωση.

«Ο Σουλτάνος ήθελσε... νά χτυπήσει εις τήν καρδίαν τό ἔθνος... πλήν ἔσουνέβη ὄλο τό ἔναντίον... Ὁ καθένας αὐτοχειροτονήθη ἑθνάρχης. Ἐχάθηκε ὁ Πατριάρχης, ἔμεινα ἐγώ»¹!

Γ.

ΒΟΗΘΗΜΑΤΑ

Ντίνος Κονόμος, Ὁ Γεώργιος Τερτσέτης καί τά εὕρισκόμενα ἔργα του, Ἔκδοση Βιβλιοθήκης τῆς Βουλῆς τῶν Ἑλλήνων, Ἀθήνα 1984.

Γεώργιος Κεκαυμένος, Ὁ Γρηγόριος Ε΄ καί ἡ Ἐπανάσταση τοῦ 1821, Ἐναλλακτικές Ἐκδόσεις, Ἀθήνα 2019.

Δρ. Μαρία-Ἐλευθερία Γιατράκου, Πατριάρχης Γρηγόριος ὁ Ε΄, Ἀθήνα 2011.

Σπυρίδων Τρικούπης, ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗΣ, Ἐκδοτικός Ὄργανισμός Λιβάνη.

Γ. Π. Ἀγγελοπούλου, Τά κατά τόν ἀοίδιμον πρωταθλητήν τοῦ ἱεροῦ τῶν Ἑλλήνων Ἀγῶνος, τόν Πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως Γρηγόριον τόν Ε΄, ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ, ΠΑΡΑ ΤΩ ΕΘΝΙΚῶ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙῶ, 1865.

Πηγή: [Προς τη Νίκη](#)